

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग चार

वर्ष ५, अंक ३२]

शनिवार, फेब्रुवारी १, २०१४/माघ १२, शके १९३५

[पृष्ठे १३, किंमत : रुपये २३.००

असाधारण क्रमांक ५

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम.

अनुक्रमणिका

सन २०१४ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ३.—महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी
अध्यादेश

पृष्ठे
१-१३

गृह विभाग

जागतिक व्यापार केंद्र, केंद्र १, कफ परेड,
मुंबई ४०० ००५, दिनांक १ फेब्रुवारी २०१४.

MAHARASHTRA ORDINANCE No. III OF 2014.

AN ORDINANCE

FURTHER TO AMEND THE MAHARASHTRA POLICE ACT.

सन २०१४ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ३.

महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी अध्यादेश.

ज्याअर्धी, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नाही ;

१९५१ चा आणि ज्याअर्धी, यात घापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी, महाराष्ट्र पोलीस अधिनियमात आणखी सुधारणा
२२. करण्यासाठी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कार्यवाही करणे जोमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात
असल्याबद्दल त्यांची खात्री पटली आहे ;

(१)

त्याअर्थी, आता, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २१३ च्या खंड (१) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारोंचा वापर करून, महाराष्ट्राचे राज्यपाल, याद्वारे, पुढील अध्यादेश प्रख्यापित करीत आहेत :—

- संक्षिप्त नाव व प्रारंभ, सन १९५९ चा अधिनियम क्रमांक १२ याच्या कलम २ ची सुधारणा.
१. (१) या अध्यादेशास, महाराष्ट्र पोलीस (सुधारणा) अध्यादेश, २०१४ असे म्हणावे.
(२) तो, तात्काळ अंमलात येईल.
२. महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम (यात यापुढे ज्याचा निर्देश "मुख्य अधिनियम" असा करण्यात आला आहे) याच्या कलम २ मध्ये,—
- (क) खंड (१) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—
“(१अ) “सक्षम प्राधिकारी” याचा अर्थ, कलम २२न मध्ये नमूद केलेला सक्षम प्राधिकारी असा आहे ;” ;
(ख) खंड (६) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येतील :—
“(६अ) “सर्वसाधारण बदली” याचा अर्थ, दोन वर्षांचा सर्वसाधारण कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर दर वर्षाच्या एप्रिल व मे महिन्यामध्ये पोलीस दलातील पोलीस कर्मचारीवर्गाची एका पदावरून, कार्यालयातून किंवा विभागातून दुसऱ्या पदावर, कार्यालयात किंवा विभागात पदस्थापना होणे, असा आहे ;
(६ब) “मुदतपूर्व बदली” याचा अर्थ, सर्वसाधारण बदली व्यतिरिक्त पोलीस दलातील पोलीस कर्मचाऱ्याची बदली होणे, असा आहे ;” ;
(ग) खंड (१०) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येईल :—
“(१०अ) “पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १”, “पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २”, “परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ” व “आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ” याचा अर्थ, अनुक्रमे, कलमे २२क, २२इ, २२ग व २२आव अन्वये घटित केलेली मंडळे, असा आहे ;” ;
(घ) खंड (११) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येतील :—
“(११अ) “पोलीस कर्मचारीवर्ग” याचा अर्थ, या अधिनियमान्वये नेमणूक झालेला किंवा नेमणूक झाली असल्याचे मानण्यात आलेला असा पोलीस दलाचा कोणताही सदस्य, असा आहे ;
(११ब) “पद” याचा अर्थ, पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षकांच्या आस्थापनेवर निर्माण केलेले कोणतेही पद आणि त्यात राज्य किंवा केंद्राच्या प्रतिनिधित्वितवर पोलीस कर्मचारीवर्गासाठी नेमून दिलेल्या पदांचा समावेश असेल, असा आहे ;” ;
(ड) खंड (१४) नंतर, पुढील खंड समाविष्ट करण्यात येतील :—
“(१४अ) “कलम” याचा अर्थ, या अधिनियमाचे कलम, असा आहे ;
(१४ब) “राज्य शासन” याचा अर्थ, महाराष्ट्र शासन, असा आहे ;
(१४क) “राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण” व “विभाग स्तरीय पोलीस तक्रार प्राधिकरण” याचा अर्थ, अनुक्रमे, कलमे २२प व २२स अन्वये घटित केलेली प्राधिकरणे, असा आहे ;
(१४ड) “राज्य सुरक्षा आयोग” याचा अर्थ, कलम २२ब अन्वये घटित केलेला राज्य सुरक्षा आयोग, असा आहे ;” ;

३. मुख्य अधिनियमाच्या कलम ६ मध्ये, पोट-कलम (१) नंतर, पुढील पोट-कलमे समाविष्ट करण्यात येतील :—

सन १९५१ चा अधिनियम क्रमांक २२ याच्या कलम ६ ची सुधारणा.

“(१अ) राज्य शासन, सेवेचा कालावधी, अति-चांगला पूर्वातिहास, अनुभवाचा आवाका, सचोटी व पोलिस दलाचं नेतृत्व करण्यासाठी व्यावसायिक क्षमता यांच्या आधारे त्या संघर्षातील चार ज्येष्ठतम पोलिस अधिकाऱ्यांमधून पोलिस महासंचालक व महानिरीक्षक यांची निवड करील.

(१ब) एकदा नेमणूक झाल्यावर, पोलिस महासंचालक व महानिरीक्षकाचा किमान पदावधी हा, त्याच्या नियत सेवानिवृत्तीच्या वयास अधीन राहून कमोतकमी दोन वर्षांचा असेल. तथापि, पोलिस महासंचालक व महानिरीक्षक यांच्याविरुद्ध, अखिल भारतीय संघा (शिरत व अपोल) नियम, १९६९ याअन्वये केलेल्या कोणत्याही कारवाईच्या किंवा न्यायालयाने त्याला सिद्धापराधी ठरविल्याच्या किंवा भ्रष्टाचाराच्या प्रकरणात, किंवा त्याच्या कर्तव्यातील अक्षम्य कर्तव्यच्युतीबद्दल दोषी ठरविल्याच्या परिणामी, किंवा अन्यथा जर तो आपले कर्तव्य पार पाडण्यास असमर्थ ठरला असेल तर, राज्य शासनास त्याला त्याच्या जबाबदारीतून मुक्त करता येईल.”

४. मुख्य अधिनियमाच्या कलम २२अ नंतर, पुढील प्रकरण समाविष्ट करण्यात येईल :—

सन १९५१ चा अधिनियम क्रमांक २२ मध्ये प्रकरण दोन-अ समाविष्ट करणे.

“ प्रकरण दोन-अ

राज्य सुरक्षा आयोग, पोलिस आस्थापना मंडळे व पोलिस तक्रार प्राधिकरणे.

२२ब. (१) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, राज्य सुरक्षा आयोग घटित करील व तो आयोग राज्य सुरक्षा या अधिनियमान्वये नेमून देण्यात येतील अशा अधिकारांचा वापर करील व अशी कार्ये पार पाडील.

राज्य सुरक्षा आयोग.

(२) राज्य सुरक्षा आयोग पुढील सदस्यांनी मिळून बनलेला असेल :—

(अ) गृह विभागाचा प्रभारी मंत्री	...	पदसिद्ध अध्यक्ष ;
(ब) राज्य विधानसभेचा विरोधी पक्ष नेता	...	सदस्य ;
(क) मुख्य सचिव	...	सदस्य ;
(ड) अपर मुख्य सचिव (गृह)	...	सदस्य ;
(इ) पाच अशासकीय सदस्य (राज्य शासनाने नामनिर्देशित करावयाचे)	...	सदस्य ;
(फ) पोलिस महासंचालक व महानिरीक्षक	...	सदस्य-सचिव.

(३) पोट-कलम (१) अन्वये राज्य सुरक्षा आयोग घटित केल्यावर, दिनांक १० जुलै २०१३ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये गृह विभागाने घटित केलेला पूर्वीचा राज्य सुरक्षा आयोग अस्तित्वात असण्याचे बंद होईल :

परंतु, पूर्वीच्या राज्य सुरक्षा आयोगाने केलेल्या शिफारशी व अहवाल हे, जागू काही या अधिनियमान्वये घटित केलेल्या राज्य सुरक्षा आयोगाने केलेल्या शिफारशी व अहवाल आहेत असे मानून प्रवर्तनात राहतील.

(४) जर कोणतीही व्यक्ती,—

(अ) भारताची नागरिक नसेल ; किंवा

(ब) न्यायालयाने तिला सिद्धापराधी ठरविलेले असेल किंवा तिच्या विरुद्ध न्यायालयात गुन्हाचे दोषारोप ठेवलेले असतील ; किंवा

(क) शासकीय सेवा, निमशासकीय किंवा खाजगी सेवा यामधून तिला बडतर्फे केले असेल किंवा काढून टाकले असेल किंवा भ्रष्टाचार किंवा अकार्यक्षमता किंवा मैत्रीक अधःपतन किंवा कोणत्याही प्रकारची पैरवर्तणूक या कारणांवरून तिला सक्तीने सेवानिवृत्त केले असेल ; किंवा

(ड) कोणताही सार्वजनिक पद धारण करण्यापासून किंवा कोणताही निवडणूक लढविण्यापासून तिला मनाई केलेली असेल ; किंवा

(इ) ती, संसद किंवा राज्य विधानमंडळ किंवा स्थानिक स्वराज्य संस्था यांचा सदस्य यासह राजकीय पद धारण करित असेल किंवा धारण केले होते किंवा कोणत्याही राजकीय पक्षाची किंवा राजकीय पक्षासो संबंधित असलेल्या कोणत्याही संघटनेची ती पदाधिकारी आहे किंवा होती ; किंवा

(फ) विकल मनाची असेल,

तर, अशा कोणत्याही व्यक्तीस राज्य सुरक्षा आयोगाचा अशासकीय सदस्य म्हणून नामनिर्देशित करण्यात येणार नाही.

(५) पोट-कलम (२) च्या खंड (इ) अन्वये अशासकीय सदस्य म्हणून नामनिर्देशन करतांना, समाजातील सर्व घटकांना प्रतिनिधित्व देण्यात आलेले आहे याबद्दल खातरजमा करण्यात येईल. अशा नामनिर्देशन केलेल्या सदस्यांपैकी किमान, एक सदस्य महिला असेल व एक सदस्य भागास वर्गातील असेल. अशासकीय सदस्यांची निवड स्थूलमानाने पुढील विद्याशाखांमधून करण्यात येईल :—

(अ) शिक्षण तज्ञ, मुक्त कला, दळणवळण व प्रसारमाध्यमे ;

(ब) विज्ञान व तंत्रज्ञान, विशेषतः माहिती तंत्रज्ञान, तंत्रज्ञानाच्या संबंधातील सनिरिक्षण किंवा सुरक्षा हे क्षेत्र ;

(क) विधी क्षेत्रातील नामवंत व्यक्ती ;

(ड) कार्पोरेट प्रशासन ;

(इ) महिला व बालविकास, सामाजिक न्याय, आदिवासी विकास, ग्रामविकास व नगरविकास या क्षेत्रात कार्यरत असणाऱ्या अशासकीय संघटना.

स्पष्टीकरण.—या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ भागास वर्ग ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष भागास प्रवर्ग व इतर भागास वर्ग, असा आहे.

(६) राज्य सुरक्षा आयोगाच्या अध्यक्षस, पोट-कलम (२) च्या खंड (इ) अन्वये नामनिर्दिष्ट केलेल्या अशासकीय सदस्यांना, पुढीलपैकी कोणत्याही कारणावरून काढून टाकता येईल :—

(अ) अक्षमता सिद्ध होणे ;

(ब) गैरवर्तणूक किंवा अधिकारांचा गैरवापर किंवा दुरुपयोग सिद्ध होणे ;

(क) पुरेशा कारणांशिवाय, राज्य सुरक्षा आयोगाच्या सलग तीन बैठकींना उपस्थित राहण्यास कसूर करणे ;

परंतु, या खंडाच्या तरतुदीन्वये, कोणत्याही सदस्यास, आपले म्हणणे मांडण्याची ताजवी स्थिती दिल्याखेरीज काढून टाकले जाणार नाही ;

(ड) मानसिक विकलांगतेच्या कारणांमुळे असलेली असमर्थता ;

(इ) अन्यथा सदस्य म्हणून आपली कार्ये पार पाडण्यास अक्षम बनणे ; किंवा

(फ) न्यायालयाने सिद्धापरार्थी ठरविणे किंवा न्यायालयाने त्याच्या विरुद्ध दोषारोप ठेवणे.

(७) राज्य सुरक्षा आयोगाच्या अशासकीय सदस्यांचा पदावधी दोन वर्षे इतका असेल. अशा पदाच्या इतर अटी व शर्ती ह्या, राज्य शासनकाढून विहित करण्यात येतील त्याप्रमाणे असतील.

(८) राज्य सुरक्षा आयोग पुढील अधिकारांचा वापर करील व कार्ये पार पाडील :—

(अ) पोलीस दल देशातील कायदे व धारणांचे सुविधान यानुसार नेहमीच कार्य करील याची खातरजमा करण्याबरोबरच, राज्यातील पोलीस दलाच्या कामकाजासाठी व्यापक धोरणात्मक मार्गदर्शके घालून देणे ;

(ब) पोलीस दलाची प्रतिबंधात्मक कामे व सेवाभिमुख कार्ये थार पाडण्यासाठी व्यापक तन्वे तयार करणे ; आणि

(क) पोलीस दलाच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करणे.

(९) राज्य सुरक्षा आयोगाची, अध्यक्षांना योग्य वाटेल अशा, वेळी व ठिकाणी प्रत्येक तीन महिन्यातून किमान एक बैठक घेण्यात येईल व त्याचे कामकाज चालविण्यासंबंधातील कार्यपध्दतीचे अनुसरण करण्यात येईल.

(१०) राज्य सुरक्षा आयोगाच्या शिफारशी सल्ल्याच्या स्वरूपातील असतील.

२२क. (१) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी, पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १ या नावाने संबोधले जाणारे एक मंडळ घटित करील.

पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १.

(२) पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १ मध्ये पुढील सदस्यांचा समावेश असेल :—

(अ) अपर मुख्य सचिव (गृह)	..	अध्यक्ष ;
(ब) पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक	..	उपाध्यक्ष ;
(क) महासंचालक, लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग	..	सदस्य ;
(ड) पोलीस आयुक्त, मुंबई	..	सदस्य ;
(इ) अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक (आस्थापना)	..	सदस्य-संचिव ;

परंतु, उपरोक्त सदस्यांपैकी एकही सदस्य मागासवर्गातील नसेल तर, राज्य शासन, अशा प्रवर्गातील, अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक या दर्जाच्या अतिरिक्त सदस्याची नियुक्ती करील.

स्पष्टीकरण.—या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ मागास वर्ग ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग, असा आहे.

२२ड. पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १ पुढील कार्ये थार पाडील :—

पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १ ची कार्ये.

(१) या अधिनियमाच्या तरतुदींना अधीन राहून, कलम २२क च्या पोट-कलम (१) अन्वये घटित केलेल्या मंडळास, वेतन व भत्ते वगळून, पोलीस अधिकाऱ्यांच्या सेवाशर्तीसंबंधात, राज्य शासनाला उचित शिफारशी करता येतील.

(२) विशेषतः आणि पूर्वगामी कार्यांच्या संवसाधारणतेला बाध न आणता, मंडळाला, पुढील कार्यांपैकी सर्व किंवा कोणतीही कार्ये थार पाडता येतील :—

(अ) पोलीस अधिकाऱ्यांची पदस्थापना व बदली यासंबंधात राज्य शासनाला सल्ला देणे व शिफारशी करणे ;

(ब) पोलीस अधिकाऱ्यांच्या बढत्या, शिस्तभंगविषयक कार्यवाही आणि सेवाविषयक इतर बाबी यासंबंधात त्यांच्याकडून उक्त मंडळाला प्राप्त झालेल्या गा-न्हाण्यांच्या बाबतीत, राज्य शासनाला उचित शिफारशी करणे ;

(३) मंडळ, राज्य शासनाकडून त्या मंडळाला वेळोवेळी नेमून देण्यात येतील अशी इतर कार्ये थार पाडील.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ पोलीस अधिकारी ” या संज्ञेचा अर्थ, पोलीस उच्च अधीक्षक या दर्जाचा आणि त्यावरील दर्जाचा पोलीस अधिकारी, असा आहे.

२२इ. (१) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी, पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २ या नावाने संबोधले जाणारे एक मंडळ घटित करील.

पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २.

(२) पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २ पुढील सदस्यांचे मिळून बनलेले असेल :—

(अ) पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक	.. अध्यक्ष ;
(ब) महासंचालक, लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग	.. सदस्य ;
(क) पोलीस आयुक्त, मुंबई	.. सदस्य ;
(ड) अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक (कायदा व सुव्यवस्था)	.. सदस्य ;
(इ) सचिव किंवा यथास्थिति, प्रधान सचिव (अपील व सुरक्षा)	.. सदस्य ;
(फ) अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक (आस्थापना)	.. सदस्य-सचिव ;

परंतु, उपरोक्त सदस्यांपैकी एकही सदस्य मागासवर्गातील नसेल तर, राज्य शासन, अशा प्रवर्गातील, अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक या दर्जाच्या अतिरिक्त सदस्याची नियुक्ती करील.

स्पष्टीकरण.—या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ मागास वर्ग ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग, असा आहे.

पोलीस आस्थापना
मंडळ क्रमांक २
ची कार्ये.

२१फ. पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २ पुढील कार्ये पार पाडील :—

(१) या अधिनियमाच्या तरतुदींना अधीन राहून, कलम २१ह च्या पोट-कलम (१) अन्वये घटित केलेल्या मंडळास, वेतन व भत्ते वगळून, पोलीस अधिकाऱ्यांच्या संवाशर्तीसंबंधात, संबंधित सक्षम प्राधिकरणाकडे उचित शिफारशी करता येतील. संबंधित सक्षम प्राधिकरण हे, सामान्यतः त्याप्रमाणे कृती करील.

(२) विशेषतः आणि पूर्वागामी कार्यांच्या सर्वसाधारणतेला बाध न आणता, मंडळाला, पुढील कार्यांपैकी सर्व किंवा कोणतीही कार्ये पार पाडता येतील :—

(अ) पोलीस अधिकाऱ्यांचो पदस्थापना व बदली वासंबंधात निर्णय घेणे ;

(ब) पोलीस अधिकाऱ्यांच्या बढत्या, शिस्तभंगविषयक कार्यवाही आणि सेवाविषयक इतर बाबी वासंबंधात त्यांच्याकडून उक्त मंडळाला प्राप्त झालेल्या गान्हाण्यांच्या बाबतीत, संबंधित सक्षम प्राधिकरणाला उचित शिफारशी करणे ;

(क) मंडळ, राज्य शासनाकडून मंडळाला वेळोवेळी नेमून देण्यात येतील अशी इतर कार्ये पार पाडील.

(३) खंड (१) व (२) यांमध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, राज्य शासनाला, पोलीस अधिकाऱ्यांच्या संबंधातील पदस्थापना, बदल्या व शिस्तभंगविषयक बाबी याबाबतीत जनहिताच्या व प्रशासकीय निकडीच्या दृष्टीने वेळोवेळी निदेश देता येतील व असे निदेश मंडळावर बंधनकारक राहतील.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ पोलीस अधिकारी ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, पोलीस निरीक्षक या दर्जाचा आणि या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा असेल असा पोलीस अधिकारी, असा आहे.

परिक्षेत्रस्तरावरील
पोलीस आस्थापना
मंडळ.

२२ग. (१) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी, परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ या नावाने संबोधण्यात येणारे एक मंडळ घटित करील.

(२) परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ पुढील सदस्यांचे मिळून बनलेले असेल :—

(अ) परिक्षेत्र पोलीस महानिरीक्षक	.. अध्यक्ष ;
(ब) परिक्षेत्रामधील दोन वरिष्ठतम पोलीस अधीक्षक	.. सदस्य ;
(क) परिक्षेत्र पोलीस महानिरीक्षक याच्या कार्यालयातील वाचक (पोलीस उप-अधीक्षक)	.. सदस्य-सचिव ;

परंतु, उपरोक्त सदस्यांपैकी एकही सदस्य मागासवर्गातील नसेल तर, राज्य शासन, अशा प्रवर्गातील, पोलीस अधीक्षक या दर्जाच्या अतिरिक्त सदस्याची नेमणूक करील.

स्पष्टीकरण.—या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ मागास वर्ग ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग, असा आहे.

२१ह. परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ पुढील कार्ये पार पाडील :—

परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळाची कार्ये.

(अ) हे मंडळ, त्या परिक्षेत्रांतर्गत पोलीस उप-निरीक्षक ते पोलीस निरीक्षक या दर्जाच्या पोलीस अधिकाऱ्यांच्या सर्व बदल्या, पदस्थापना व सेवाविषयक इतर बाबी निर्णीत करील ;

(ब) मंडळास, पोलीस उप-निरीक्षक ते पोलीस निरीक्षक या दर्जाच्या पोलीस अधिकाऱ्यांची पदस्थापना व बदल्या परिक्षेत्राबाहेर करण्यासंबंधात पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २ याला उचित शिफारशी करण्यासाठी प्राधिकृत केलेले असेल.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ पोलीस अधिकारी ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, पोलीस उप-निरीक्षक ते पोलीस निरीक्षक या दर्जाचा पोलीस अधिकारी, असा आहे.

२२ आय. (१) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, वा अधिनियमाच्या प्रयोजनासाठी, आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ या नावाने संबोधणाऱ्यात यंणारे एक मंडळ घटित करील.

आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ.

(२) आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ पुढील सदस्यांचे मिळून बनलेले असेल :—

(अ) पोलीस आयुक्त	.. अध्यक्ष ;
(ब) पोलीस सह आयुक्त किंवा अपर आयुक्त किंवा उप-आयुक्त दर्जाचे दोन वरिष्ठतम अधिकारी	.. सदस्य ;
(क) पोलीस उप-आयुक्त (मुख्यालय)	.. सदस्य-सचिव ;

परंतु, उपरोक्त सदस्यांपैकी एकही सदस्य मागासवर्गातील नसेल तर, राज्य शासन, अशा प्रवर्गातील, पोलीस उप-आयुक्त या दर्जाच्या अतिरिक्त सदस्याची नेमणूक करील.

स्पष्टीकरण.—या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ मागास वर्ग ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, निरधिसूचित जमाती (विमुक्त जाती), भटक्या जमाती, विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग, असा आहे.

२२जे. आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ पुढील कार्ये पार पाडील :—

आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळाची कार्ये.

(अ) हे मंडळ, त्या आयुक्तालयांतर्गत पोलीस उप-निरीक्षक ते पोलीस निरीक्षक या दर्जाच्या पोलीस अधिकाऱ्यांच्या सर्व बदल्या, पदस्थापना व सेवाविषयक इतर बाबी निर्णीत करील ;

(ब) मंडळास, पोलीस उप-निरीक्षक ते पोलीस निरीक्षक या दर्जाच्या अधिकाऱ्यांची पदस्थापना व बदल्या आयुक्तालयाबाहेर करण्यासंबंधात पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २ याला उचित शिफारशी करण्यासाठी प्राधिकृत केलेले असेल.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ पोलीस अधिकारी ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, पोलीस उप-निरीक्षक ते पोलीस निरीक्षक या दर्जाचा पोलीस अधिकारी, असा आहे.

२२के. या अधिनियमाखालील कार्ये पार पाडतांना, पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १, पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २, परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ आणि आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ हे, वेळोवेळी अंमलात असतील अशा नियमांसह व विनियमांसह कायद्याच्या सर्व तरतुदींचे अनुपालन व अनुसरण करतील.

पोलीस आस्थापना मंडळांचो नियम व अटींचे अनुपालन करणे.

पूर्वीची पोलीस ११२. या अधिनियमांतर्गत पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक १, पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २, आस्थापना मंडळे परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ आणि आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ घटित करण्यात आल्यावर, दिनांक १५ जुलै २०१३ रोजीच्या गृह विभागाच्या शासन निर्णयान्वये घटित करण्यात आलेली पूर्वीची असण्याचे बंद पोलीस आस्थापना मंडळे अस्तित्वात असण्याचे बंद होईल :

होणे.
परंतु, पूर्वीच्या पोलीस आस्थापना मंडळांनी घेतलेले निर्णय व केलेल्या शिफारशी, जणू काही, या अधिनियमाअन्वये संबंधित पोलीस आस्थापना मंडळांनी घेतलेले निर्णय व केलेल्या शिफारशी असल्याप्रमाणे, प्रवर्तनात असण्याचे चालू राहिल.

राज्य शासनाच्या १२३. या अधिनियमातील कोणत्याही गोष्टीमुळे, कोणत्याही दर्जाच्या पोलीस अधिकाऱ्याविरुद्ध शिस्तभंगाच्या अधिकारास बाध कारवाईसंबंधातील सर्व बाबीसंबंधात राज्य शासनाच्या अथवा अन्य इतर कोणत्याही सक्षम प्राधिकाऱ्याच्या अधिकारास न येणे. बाध येणार नाही.

पोलीस कर्मचारी १२४. (१) पोलीस दलातील पोलीस कर्मचारीवर्गाचा एका पदावरील किंवा एका कार्यालयातील सामान्य वगैरे यांचा सामान्य पदावधी हा, पदोन्नती आणि नियत सेवावधी यांच्या अधीनतने दोन वर्षे इतका असेल. सर्वसाधारण बदलीकरिता पदावधी आणि सक्षम प्राधिकारी पुढीलप्रमाणे असेतील :—
सक्षम प्राधिकारी.

पोलीस कर्मचारी वर्ग	सक्षम प्राधिकारी
(अ) भारतीय पोलीस सेवेतील अधिकारी	.. मुख्यमंत्री ;
(ब) पोलीस उप-अधीक्षक व त्यावरील दर्जाचे महाराष्ट्र पोलीस सेवेतील अधिकारी	.. गृह मंत्री ;
(क) पोलीस निरीक्षक दर्जापर्यंतचे अधिकारी	.. (अ) पोलीस आस्थापना मंडळ क्रमांक २, .. (ब) परिक्षेत्रस्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ, .. (क) आयुक्तालय स्तरावरील पोलीस आस्थापना मंडळ :

परंतु, राज्य शासनास, जर,—

- पोलीस कर्मचाऱ्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही सुरू असेल किंवा बांजलेली असेल; किंवा
- पोलीस कर्मचाऱ्यास न्यायालयाने दोषी ठरविलेले असेल; किंवा
- पोलीस कर्मचाऱ्याविरुद्ध भ्रष्टाचाराचे आरोप करण्यात आलेले असतील; किंवा
- अन्यथा पोलीस कर्मचारी आपली कर्तव्ये पार पाडण्यास अक्षम झालेला असेल; किंवा
- पोलीस कर्मचारी कर्तव्यच्युतीबाबत दोषी असेल,

तर, कोणत्याही पोलीस कर्मचाऱ्याचा सामान्य पदावधी पूर्ण होण्यापूर्वीच त्याची बदली करता येईल.

(२) पोट-कलम (१) मधील कारणांव्यतिरिक्त, अपवादप्रमाणे प्रकरणांमध्ये, जनहितार्थ आणि प्रशासनिक निकडानुसार, सक्षम प्राधिकारी पोलीस दलातील कोणत्याही पोलीस कर्मचाऱ्याची मुदतपूर्व बदली करील :

परंतु, सक्षम प्राधिकाऱ्यास, सर्वसाधारण अथवा विशेष आदेशाद्वारे, त्याच्या कोणत्याही दुय्यम प्राधिकाऱ्याला या पोट-कलमाखालील त्याचे अधिकार सोपवता येतील.

स्पष्टीकरण.—या पोट-कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “ सक्षम प्राधिकारी ” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, पुढीलप्रमाणे असेल :—

पोलीस कर्मचारी वर्ग	सक्षम प्राधिकारी
(अ) भारतीय पोलीस सेवेतील अधिकारी	.. मुख्यमंत्री ;
(ब) पोलीस उप-निरीक्षक व त्यावरील दर्जाचे महाराष्ट्र पोलीस सेवेतील अधिकारी	.. गृह मंत्री ;
(क) सहायक पोलीस उप-निरीक्षक दर्जापर्यंतचे पोलीस अधिकारी	.. पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षक.

२२ओ. (१) प्रत्येक पोलीस ठाण्यातील गुन्हे शाखा किंवा स्थानिक गुन्हे शाखा आणि तपास किंवा अन्वेषण कक्ष हे केवळ गुन्हांच्या अन्वेषणावर लक्ष केंद्रित करतील आणि त्यांच्यावर सर्वसामान्यतः कायदा व सुव्यवस्था, सुरक्षा आणि इतर कर्तव्ये सोपविण्यात येणार नाहीत.

अन्वेषण पोलीस आणि कायदा व सुव्यवस्था पोलीस यांचे विलगीकरण करणे.

(२) युनिट कमांडर हे प्रत्येक युनिटमधील अन्वेषण किंवा तपास शाखा आणि कायदा व सुव्यवस्था आणि इतर शाखा यांच्यामध्ये समन्वय असल्याची सुनिश्चिती करतील.

२२प. (१) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनांसाठी, राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण या नावाने संबोधले जाणारे एक प्राधिकरण घटित करील.

राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण.

(२) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण पुढील सदस्यांचे मिळून बनलेले असेल :—

(अ) उच्च न्यायालयाचे सेवानिवृत्त न्यायाधीश	.. अध्यक्ष ;
(ब) विशेष पोलीस महानिरीक्षक दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसेल असा, नियत बयोमानाने सेवानिवृत्त झालेला पोलीस अधिकारी	.. सदस्य ;
(क) नागरी समाजातील मान्यवर व्यक्ती	.. सदस्य ;
(घ) राज्य शासनाच्या सचिव दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला एक निवृत्त अधिकारी	.. सदस्य ;
(ङ) अपर पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला अधिकारी	.. सदस्य-सचिव.

(३) या अधिनियमान्वये राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण घटित केल्यावर, दिनांक १५ जून २०१३ च्या गृह विभागाच्या शासन निर्णयाद्वारे घटित केलेले पूर्वीचे राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण अस्तित्वात असण्याचे बंद होईल :

परंतु, पूर्वीच्या राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणासमोर प्रलंबित असणाऱ्या तक्रारी व चौकशी या जणू काही त्या तक्रारी किंवा चौकशी, या अधिनियमाखाली घटित करण्यात आलेल्या राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाकडे प्रलंबित असल्याप्रमाणे प्रवर्तनात असण्याचे चालू राहतील, आणि पूर्वीच्या राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाकडून शिफारशी करण्यात आल्या असतील तर, त्या जणू काही, या अधिनियमान्वये घटित करण्यात आलेल्या राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाकडून करण्यात आल्या असल्याप्रमाणे, प्रवर्तनात असण्याचे चालू राहतील.

(४) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचा अध्यक्ष, उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायमूर्तीकडून प्रस्तावित करण्यात आलेल्या नावांच्या नामिकेमधून, राज्य शासनाकडून निवडण्यात येईल.

२२क्यू. (१) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण पुढील अधिकारांच्या वापर करील व कार्ये पार पाडील :—

राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचे अधिकार व कार्ये.

(अ) स्वतः होऊन, किंवा,—

(एक) एखादी बळी पडलेली व्यक्ती किंवा तिच्या कुटुंबातील सदस्य किंवा तिच्या बत्तीने इतर कोणतीही व्यक्ती ;

(दोन) राष्ट्रीय किंवा राज्य मानवी हक्क आयोग ; आणि

(तीन) पोलीस,

यांच्याकडून एखाद्या पोलीस अधिकाऱ्याविरुद्ध—

(एक) पोलीस कोठडीतील मृत्यू ;

(दोन) भारतीय दंड संहितेच्या कलम ३२० खाली व्याख्या केल्याप्रमाणे गंभीर दुखापत ;

(तीन) बलात्कार किंवा बलात्कार करण्याचा प्रयत्न ;

(चार) विहित केलेली कार्यपध्दती न अनुसरता केलेली अटक किंवा स्थानबध्दता ;

(पाच) भ्रष्टाचार ;

(सहा) बलादग्रहण (खंडणी उकळणे) ;

१८६० चा
४५.

(सात) जमीन किंवा घर बळकावणे ; आणि

(आठ) ज्यामध्ये कायद्याच्या कोणत्याही तरतुदींचे गंभीर उल्लंघन किंवा कायदेशीर प्राधिकरणाचा दुरुपयोग याचा अंतर्भाव असेल अशी इतर कोणतीही बाब.

यासंबंधात राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाकडे दाखल करण्यात आलेल्या एखाद्या तक्रारीवर चौकशी करणे;

(ब) कोणत्याही व्यक्तीस, प्राधिकरणाच्या मते, चौकशीच्या विषयवस्तूशी उपयुक्त, किंवा संबद्ध होऊ शकेल अशा मुद्द्यावर किंवा बाबींवर माहिती पुरविण्यासाठी फर्मावणे.

(२) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचे सदस्य, प्राधिकरणासाठी, पूर्णकालिक तत्त्वावर काम करतील. राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाच्या अशासकीय सदस्यांचे वेतन किंवा मानधन आणि देय असणारे इतर भत्ते, आणि सेवेच्या इतर अटी व शर्ती या, राज्य शासनाकडून विहित करण्यात येतील, त्याप्रमाणे असतील.

(३) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाच्या सदस्यांचा पदावधी हा तीन वर्षे असेल.

(४) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणास, पोट-कलम (१) मध्ये निर्देशिलेल्या कोणत्याही बाबींची चौकशी करतंवेळी, पुढील बाबींच्या संबंधात, दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ खाली एखाद्या दिवाणी दाव्याची न्यायचौकशी करतंवेळी दिवाणी न्यायालयाला जे अधिकार आहेत ते सर्व अधिकार असतील :—

(अ) साक्षीदारांना समन्स पाठविणे व त्यांना हजर राहण्यास भाग पाडणे आणि त्यांची शपथेवर तपासणी करणे ;

(ब) कोणत्याही दस्तऐवजाचा शोध घेण्यास व तो सादर करण्यास फर्मावणे ;

(क) शपथपत्रांवर पुरावा स्वीकारणे ;

(ड) कोणताही सार्वजनिक अभिलेख किंवा त्याचो प्रत कोणत्याही न्यायालयाकडून किंवा कार्यालयाकडून मागविणे ;

(इ) साक्षीदारांची किंवा दस्तऐवजांची तपासणी करण्याकरिता आयोगपत्र काढणे ; आणि

(फ) राज्य शासनाकडून विहित करण्यात येतील अशा इतर कोणत्याही बाबी.

(५) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणास, राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाच्या मते, चौकशीच्या विषयवस्तूशी उपयुक्त असतील, किंवा त्याच्याशी संबद्ध असतील अशा मुद्द्यांवर किंवा बाबींवर माहिती पुरविण्यासाठी कायदेशीर विशेषाधिकारांना अर्थीन राहून, कोणत्याही व्यक्तीची चौकशी करण्याचा अधिकार असेल, आणि अशाप्रकारे आवश्यक केलेली कोणतोही व्यक्ती, भारतीय दंड संहितेच्या कलम १७६ आणि १७७ च्या अर्थातर्गत, अशी माहिती देण्यास विहित बद्ध असल्याचे मानण्यात येईल.

(६) या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी, राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण एक दिवाणी न्यायालय असल्याचे मानण्यात येईल, आणि भारतीय दंड संहितेच्या कलम १७५, १७८, १७९, १८० किंवा २२८ मध्ये विशद केलेला एखादा अपराध प्राधिकरणाच्या नजरेसमोर किंवा त्याच्या समक्ष घडला असेल तेव्हा प्राधिकरणास, त्या अपराध्याला हवालालात स्थानबद्ध करण्याची व्यवस्था करता येईल आणि, त्यास त्याच दिवशी आपले कामकाज थांबवण्यापूर्वी कोणत्याही वेळी त्या अपराधाची दखल घेता येईल आणि त्या अपराध्याला या कलमान्वये शिक्षा का करण्यात येऊ नये याची कारणे दाखवण्याची त्याला वाजवी संधी दिल्यानंतर, त्या अपराध्याला, दोनशे रुपयांपेक्षा अधिक नसेल इतक्या द्रव्यदंडाची, आणि द्रव्यदंड भरण्यात कसूर केल्यास, असा द्रव्यदंड लवकर न भरल्याबद्दल, एका महिन्यापर्यंत असू शकेल इतक्या साध्या कारावासाची शिक्षा करता येईल. एखाद्या व्यक्तीवर फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम ३४५ मध्ये निर्देश केलेल्या कोणत्याही अपराधाचा आरोप केला असल्याचे आणि तो अपराध त्याच्यासमोर किंवा त्याच्या समक्ष घडला असल्याचे राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचे कोणत्याही प्रकरणात मत बनले व त्या व्यक्तीला द्रव्यदंड भरण्यात कसूर केला व त्या व्यतिरिक्त कारावासाची शिक्षा किंवा दोनशे रुपयांपेक्षा जास्त द्रव्यदंड ठोठवावा किंवा तो प्रकरण फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ याच्या कलम ३४५ अन्वये निकालात करू नये असे राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचे इतर कोणत्याही कारणास्तव मत बनले असेल

तर, असे राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणास, अपराधाची घटक तथ्ये अर्गिण यात वर तरतूद केल्याप्रमाणे आरंभीची जबानी नोंदवून घेतल्यानंतर, ते प्रकरण, त्या प्रकरणाची न्यायचौकशी करण्याची अधिकारिता असणाऱ्या दंडाधिकार्याकडे पाठवता येईल आणि अशा दंडाधिकार्यासमोर अशा व्यक्तीने उपस्थित रहाण्याकरिता जामीन द्यावा असे फर्माविता येईल किंवा पुरेसा जामीन देण्यात आला नाही तर, अशा व्यक्तीस अशा दंडाधिकार्याच्या अभिरक्षेत पाठविले. ज्या दंडाधिकार्याकडे असे कोणतेही प्रकरण पाठविण्यात येईल तो दंडाधिकारी, जणू काही ते प्रकरण एखाद्या पोलीस तक्रारीवरून दाखल करण्यात आले होते त्याप्रमाणे त्यावर पुढील कार्यवाही करील.

- १८६० चा (७) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणासमोरील प्रत्येक कार्यवाही ही, भारतीय दंड संहितेच्या कलम १९३ आणि २२८ च्या अर्थातर्गत आणि कलम १९६ च्या प्रयोजनार्थ एक न्यधिक कार्यवाही असल्याचे मानण्यात येईल.
- १९७४ चा राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण हे फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम १९५ आणि प्रकरण सव्वीस च्या २. सर्व प्रयोजनांसाठी, एक दिवाणी न्यायालय असल्याचे मानण्यात येईल.

(८) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणास, साक्षीदार, बळी पडलेली व्यक्ती व त्यांचे कुटुंबीय, ज्यांना तक्रार करण्यासाठी किंवा पुरावा देण्याकरिता कोणत्याही धमकोस किंवा सतावणूकोस तोंड द्यावे लागू शकते, त्यांच्या संरक्षणाची सुनिश्चिती होण्याकरिता, उपाययोजना करण्यासाठी, राज्य शासनास सक्त देण्याचा अधिकार आहे.

(९) अध्यक्षाकडून लेखी प्राधिकृत करण्यात येईल असा राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचा कोणताही सदस्य, कोणत्याही पोलीस ठाण्यास, अटककोठडीस, किंवा पोलीसांकडून स्थानबद्ध करण्यासाठी वापरण्यात येणारी इतर कोणतीही ठिकाणे यांना भेट देऊ शकेल आणि त्यास योग्य वाटल्यास, त्याला एका पोलीस अधिकार्यास बरोबर नेता येईल.

(१०) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण, क्षेत्रीय चौकशीच्या प्रयोजनार्थ, चौकशीच्या विषयवस्तूवर चौकशी करण्यासाठी आणि प्राधिकरणास एक अहवाल सादर करण्यासाठी, त्यास योग्य वाटेल अशा एखाद्या व्यक्तीला, निदेश देईल.

२२२. (१) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरण, चौकशी पूर्ण झाल्यानंतर, राज्य शासनाकडून विहित करण्यात येईल अशा कालावधीत, राज्य शासनास, एक अहवाल सादर करील.

राज्य शासनास सादर करावयाचा अहवाल.

(२) राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाकडून अहवाल मिळाल्यानंतर, राज्य शासन पुढीलपैकी कोणतीही उपाययोजना करील :—

(अ) राज्य शासन, अहवाल स्वीकारील आणि पोट-कलम (३) मध्ये विनिर्दिष्ट केल्याप्रमाणे अहवाल फेटाळण्याच्या अधिकाराचा राज्य शासनाने वापर केला असल्याखेरीज, त्यावर कृती करील.

(ब) शिस्तभंगाची कार्यवाही सुरू करण्याच्या प्रयोजनार्थ, त्या चौकशीस प्रारंभिक चौकशी असल्याचे मानणे, आणि त्यानंतर, राज्य शासन, किंवा यथास्थिति, सक्षम प्राधिकारी, कसुरदार पोलीस अधिकार्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही सुरू करण्याचा निदेश देईल.

(क) जर राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाच्या अहवालावरून दखलपात्र अपराध घडला असल्याचे प्रथमदर्शनीच स्पष्ट होत असेल तर, राज्य शासन तो अहवाल संबंधित पोलीस ठाण्याकडे पाठविले आणि त्यावरून, फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ च्या कलम १५४ अन्वये, त्याची प्रथम माहिती अहवाल म्हणून नोंद करता येईल.

१९७४ चा २.

(३) या अधिनियमात काहीही अंतर्भूत असले तरी, राज्य शासनास, अपवादोत्तमक प्रकरणांमध्ये राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचा अहवाल, कारणे लेखी नमूद करून फेटाळता येईल.

(४) राज्य शासनाने राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचा अहवाल फेटाळल्यास त्यास, राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाला त्या प्रकरणात अधिक चौकशी करण्यास आणि त्याबाबतीत नव्याने अहवाल सादर करण्यास फर्माविता येईल.

स्पष्टीकरण.—कलम २२२ च्या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “पोलीस अधिकारी” या शब्दप्रयोगाचा अर्थ, पोलीस उप-अधीक्षक किंवा सहायक पोलीस आयुक्त यांच्या दर्जाचा किंवा त्यावरोल दर्जाचा पोलीस अधिकारी, असा आहे.

विभाग स्तरीय
पोलीस तक्रार
प्राधिकरण.

२२स. (१) राज्य शासन, राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे, या अधिनियमाच्या प्रयोजनार्थ, विभाग स्तरीय पोलीस तक्रार प्राधिकरण या नावाने संबोधले जाणारे प्राधिकरण घटित करील.

(२) विभाग स्तरीय पोलीस तक्रार प्राधिकरण पुढील सदस्यांनी मिळून बनलेले असेल :—

- (अ) निवृत्त प्रधान जिल्हा न्यायाधीश ... अध्यक्ष ;
- (ब) पोलीस अधीक्षकाच्या दर्जापेक्षा कमी दर्जाचा नसलेला ... सदस्य ;
नियत वयोमानाने सेवानिवृत्त झालेला एखादा अधिकारी
- (क) पोलीस उप-आयुक्त (मुख्यालय) ... सदस्य ;
- (ड) नागरी समाजामधील मान्यवर व्यक्ती ... सदस्य ;
- (इ) पोलीस उप-अधीक्षकाच्या दर्जाचा किंवा त्याच्या समतुल्य ... सदस्य-सचिव,
दर्जाचा अधिकारी

(३) पोट-कलम (१) अन्वये विभाग स्तरीय पोलीस तक्रार प्राधिकरण घटित केल्यावर, दिनांक १५ जुलै २०१३ रोजीच्या गृह विभागाच्या शासन निर्णयान्वये घटित केलेले पूर्वीचे जिल्हा पोलीस तक्रार प्राधिकरण अस्तित्वात असण्याचे बंद होईल.

(४) तक्रारी किंवा चौकशी आणि शिफारशी, अध्यक्षांची नेमणूक, राज्य पोलीस तक्रार प्राधिकरणाचे अधिकार व कार्ये आणि त्याने राज्य शासनाला अहवाल सादर करणे यासंबंधातील, अनुक्रमे, कलमे २२प, २२क्यू व २२र यांच्या तरतुदी, योग्य त्या फेरफारांसह, विभाग स्तरीय पोलीस तक्रार प्राधिकरणास लागू असतील.

पोलीस
अधिका-यांविरुद्ध
खोटी तक्रार
केल्याबद्दल
खटला.

२२ट. (१) या अधिनियमामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, जो कोणी, या अधिनियमान्वये पोलीस अधिका-यांविरुद्ध कोणतीही खोटी किंवा शुल्लक तक्रार करील तिला, दोषसिद्धीनंतर, दोन वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कोणत्याही वर्णनाच्या कारावासाची किंवा द्रव्यदंडाची शिक्षा करण्यात येईल किंवा दोन्ही शिक्षा करण्यात येतील आणि जर अशी कार्यवाही मृत्युदंडाच्या शिक्षेच्या, आजोवन कारावासाच्या शिक्षेच्या किंवा सात वर्षांच्या किंवा त्याहून अधिक कालावधीच्या कारावासाच्या शिक्षेच्या अपराधासहोच्च, खोट्या आरोपावरून दाखल केली असेल तर, तो, सात वर्षांपर्यंत असू शकेल इतक्या मुदतीच्या कोणत्याही एका वर्णनाच्या कारावासाच्या शिक्षेस पात्र असेल आणि, द्रव्यदंडाच्या शिक्षेसदेखील पात्र असेल.

(२) न्यायालयाने, पोट-कलम (१) अन्वये एखाद्या अपराधाची दाखल घेण्याच्या बाबतीत, फौजदारी प्रक्रिया १९७४ च्या २. संहिता, १९७३ याच्या कलम १९५ च्या तरतुदी, योग्य त्या फेरफारांसह, लागू होतील.

(३) या अधिनियमान्वये खोटी किंवा शुल्लक तक्रार केल्याबद्दल एखाद्या व्यक्तीचा दोष सिद्ध झाल्यास, अशी व्यक्ती, ज्याव्यविरुद्ध तिने खोटी किंवा शुल्लक तक्रार केली असेल अशा संबंधित पोलीस अधिका-याला भरपाई देण्यास त्याचबरोबर खटला चालविण्याबद्दलचा कायदेशीर खर्च, तसेच, न्यायालय पोट-कलम (२) अन्वये त्या खटल्याची न्यायचौकशी करून निर्धारित करील अशी नुकसानभरपाईची रक्कम देण्यास पात्र ठरेल.

(४) या कलमात अंतर्भूत केलेली कोणतीही गोष्ट, सद्भावनापूर्वक केलेल्या तक्रारीच्या बाबतीत लागू होणार नाही.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनार्थ, “सद्भावना” या शब्दप्रयोगास, भारतीय दंड संहिता याच्या १८६० चा कलम ५२ मध्ये जो अर्थ नेमून दिलेला असेल, तोच अर्थ असेल.”

अडचणी दूर
करण्याचा
अधिकार.

५. (१) या अध्यादेशाद्वारे सुधारणा केलेल्या मुख्य अधिनियमाच्या तरतुदींची अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास, राज्य शासनास अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनासाठी त्यास आवश्यक किंवा इष्ट वाटेल असा, या अध्यादेशाच्या तरतुदीशी विसंगत नसेल असा निर्देश राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे, देता येईल.

(२) पोट-कलम (१) अन्वये काढण्यात आलेला प्रत्येक आदेश, तो काढण्यात आल्यानंतर, शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल.

निवेदन

कायद्याची अंमलबजावणी करणारे अधिकरण म्हणून आणि भारताच्या संविधानात जतन केलेल्या नागरिकांच्या हक्कांचे संरक्षण करणारी एक संस्था म्हणून पोलिसांची भूमिका व कामगिरी याची नव्याने तपासणी करण्यासाठी एक राष्ट्रीय पोलीस आयोग भारत सरकारने नियुक्त केला होता. राष्ट्रीय पोलीस आयोगाने, सर्व मुद्द्यांची सखोल तपासणी केल्यानंतर, विविध अहवाल सादर केले आणि सन १९८१ मध्ये अंतिम अहवाल सादर केला. राष्ट्रीय पोलीस आयोगाच्या अहवालाची अंमलबजावणी करण्याचा आणि पोलीस हे या देशाच्या कायद्यास व लोकांस मूलतः व प्रारंभिकरीत्या जबाबदार आहेत याची सुनिश्चिती करण्यासाठी निदेश देण्यासाठी, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३२ अन्वये मा. सर्वोच्च न्यायालयात प्रकाशसिंग व इतर यांनी भारतीय संघराज्य व इतर यांच्याविरुद्ध, १९९६ ची रिट याचिका (दिवानी) क्रमांक ३१०, दाखल केलेली होती.

२. उक्त रिट याचिकेवर निर्णय करताना, मा. सर्वोच्च न्यायालयाने दिनांक २२ सप्टेंबर २००६ रोजीच्या आपल्या न्यायनिर्णयाद्वारे ((२००६) ८ एससीसी २ मध्ये प्रकाशित) असे मत व्यक्त केले आहे की, उचित कायदा अधिनियमित करेपर्यंत प्रवर्तित करावयाची मार्गदर्शक तत्त्वे घालून देणे आवश्यक आहे. राज्य सुरक्षा आयोग, पोलीस आस्थापना मंडळ, पोलीस तक्रार प्राधिकरण घटित करणे, अन्वेषण पोलीस आणि कायदा व सुव्यवस्था पोलीस यांचे विलगीकरण करणे, पोलीस महासंचालक व महानिरीक्षकाचा पदावधी, आणि कार्य-कर्तव्यावरील पोलीस अधिकाऱ्यांचा किमान पदावधी यासंबंधी भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३२ व अनुच्छेद १४२ अन्वये मा. सर्वोच्च न्यायालयाने निदेश दिले आहेत.

मा. सर्वोच्च न्यायालयाच्या उक्त न्यायनिर्णयानुसार आणि कायद्याद्वारे यथोचित बदल केले जाईपर्यंत, महाराष्ट्र शासनाने, विविध शासन निर्णय व अधिसूचना वेळोवेळी काढल्या आहेत.

या पार्श्वभूमीवर, या मुद्द्यांची तपासणी करण्याकरिता आणि पुढील आवश्यक त्या कार्यवाहीसाठी शासनाला शिफारस करण्याकरिता एक मंत्रिमंडळ उप-समिती नियुक्त करण्याचा निर्णय महाराष्ट्र शासनाने घेतला होता. मंत्रिमंडळ उप-समित्याने महाराष्ट्र पोलीस अधिनियम (१९५१ चा २२) यामध्ये यथोचितरीत्या सुधारणा करण्यासाठी शिफारस केलेली आहे, म्हणून, महाराष्ट्र शासनास, उक्त अधिनियमात तात्काळ सुधारणा करणे इष्ट वाटते.

३. राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नाही आणि उपरोक्त प्रयोजनांकरिता, महाराष्ट्र पोलीस अधिनियमात आणखी सुधारणा करण्याकरिता, महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कार्यवाही करणे जीमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल त्यांची खात्री पटली आहे, म्हणून, हा अध्यादेश प्रख्यापित करण्यात येत आहे.

मुंबई,

दिनांक १ फेब्रुवारी २०१४.

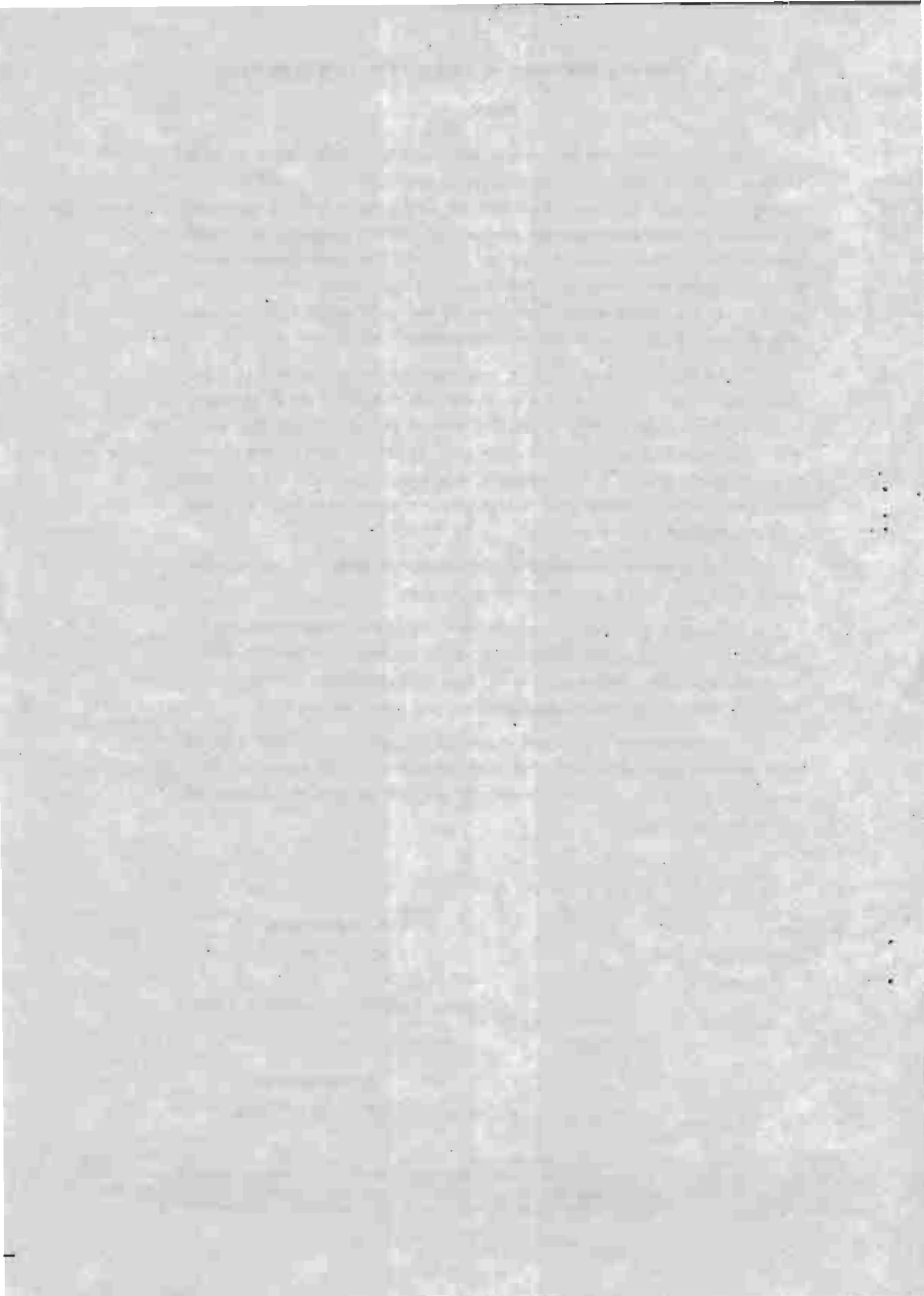
के. शंकरनारायणन्,

महाराष्ट्राचे राज्यपाल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

डॉ. अमिताभ राजन,

शासनाचे अपर मुख्य सचिव.

महाराष्ट्र शासन राजपत्र असाधारण भाग आठ

वर्ष ५, अंक ५४]

शनिवार, फेब्रुवारी १, २०१४/माघ १२, शके १९३५ [पृष्ठे १४, किंमत : रुपये २७.००

असाधारण क्रमांक ६

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र विधानमंडळाचे अधिनियम व राज्यपालांनी प्रख्यापित केलेले अध्यादेश व केलेले विनियम आणि विधी व न्याय विभागाकडून आलेली विधेयके (इंग्रजी अनुवाद).

In pursuance of clause (3) of article 348 of the Constitution of India, the following translation in English of the Maharashtra Police (Amendment) Ordinance, 2014 (Mah. Ord. III of 2014), is hereby published under the authority of the Governor.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

H. B. PATEL,
Principal Secretary to Government,
Law and Judiciary Department.

[Translation in English of the Maharashtra Police (Amendment) Ordinance, 2014 (Mah. Ord. III of 2014), published under the authority of the Governor.]

HOME DEPARTMENT

World Trade Centre, Centre 1, Cuffe Parade,
Mumbai 400 005, dated the 1st February 2014.

MAHARASHTRA ORDINANCE No. III OF 2014.

AN ORDINANCE

further to amend the Maharashtra Police Act.

WHEREAS both Houses of the State Legislature are not in session;

AND WHEREAS the Governor of Maharashtra is satisfied that circumstances exist which render it necessary for him to take immediate action further to amend the Maharashtra Police Act, for the purposes hereinafter appearing;

NOW, THEREFORE, in exercise of the powers conferred by clause (1) of article 213 of the Constitution of India, the Governor of Maharashtra is hereby pleased to promulgate the following Ordinance, namely :-

1. (1) This Ordinance may be called the Maharashtra Police (Amendment) Ordinance, 2014.

Short title and commencement.

(2) It shall come into force at once.

(1)

Amendment
of section 2 of
XXII of 1961.

2. In section 2 of the Maharashtra Police Act (hereinafter referred to as "the principal Act"),— XXII of
1961.

(a) after clause (1), the following clause shall be inserted, namely:—

"(1A) "Competent Authority" means the Competent Authority mentioned in section 22N;"

(b) after clause (6), the following clauses shall be inserted, namely:—

"(6A) "General Transfer" means posting of a Police Personnel in the Police Force from one post, office or Department to another post, office or Department in the month of April and May of every year, after completion of normal tenure of two years;

"(6B) "Mid-term Transfer" means transfer of a Police Personnel in the Police Force other than the General Transfer;"

(c) after clause (10), the following clause shall be inserted, namely:—

"(10A) "Police Establishment Board No. 1", "Police Establishment Board No. 2", "Police Establishment Board at Range Level" and "Police Establishment Board at Commissionerate Level" means the Boards constituted under sections 22C, 22E, 22G and 22I, respectively;"

(d) after clause (11), the following clauses shall be inserted, namely:—

"(11A) "Police Personnel" means any member of the Police Force appointed or deemed to be appointed under this Act;

"(11B) "post" means any post created on the establishment of Director General and Inspector General of Police and includes the posts assigned for Police Personnel on State or Central deputation;"

(e) after clause (14), the following clauses shall be inserted, namely:—

"(14A) "section" means section of this Act;

"(14B) "State Government" means the Government of Maharashtra;

"(14C) "State Police Complaints Authority" and "Division Level Police Complaints Authority" means the Authority constituted under sections 22P and 22S, respectively;

"(14D) "State Security Commission" means the State Security Commission constituted under section 22B;"

Amendment of
section 6 of
XXII of 1961.

3. In section 6 of the principal Act, after sub-section (1), the following sub-sections shall be inserted, namely:—

"(1A) The Director General and Inspector General of Police shall be selected by the State Government from amongst the four senior-most Police Officers from the Cadre, on the basis of their length of service, very good record, range of experience, integrity and professional ability for heading the Police Force.

"(1B) Once appointed, the Director General and Inspector General of Police shall have a minimum tenure of at least two years, subject to his age of superannuation. The Director General and Inspector General of Police may, however, be relieved of his responsibility by the State Government consequent upon any action taken against him under the All India Services (Discipline and Appeal) Rules, 1969 or following his conviction in a court of law or in a case of corruption, or guilty of gross dereliction of his duty or if he is otherwise incapacitated from discharging his duty."

4. After section 22A of the principal Act, the following Chapter shall be inserted, namely :—

Insertion of Chapter II-A in XXII of 1951.

*** CHAPTER II-A**

**STATE SECURITY COMMISSION, POLICE ESTABLISHMENT
BOARDS AND POLICE COMPLAINTS AUTHORITIES.**

22B. (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute a State Security Commission for the purpose of exercising such powers and performing such functions as may be assigned to the Commission under this Act.

State Security Commission.

(2) The State Security Commission shall consist of the following members, namely :—

(a) Minister in-charge of Home Department	...	<i>Ex-Officio</i>
Chairperson;
(b) Leader of Opposition of State Legislative Assembly	...	Member ;
(c) Chief Secretary	...	Member ;
(d) Additional Chief Secretary (Home)	...	Member ;
(e) Five non-official Members (to be nominated by the State Government)	...	Member ;
(f) Director General and Inspector General of Police	...	Member-Secretary.

(3) On the constitution of the State Security Commission under subsection (1), the erstwhile State Security Commission constituted by the Home Department under its Resolution, dated the 10th July 2013 shall cease to exist:

Provided that, the recommendations and reports made by the erstwhile State Security Commission shall continue to operate as if the same are made by the State Security Commission constituted under this Act.

(4) No person shall be nominated as a non-official member of the State Security Commission if he,—

- (a) is not a citizen of India; or
- (b) has been convicted by a court of law or against whom criminal charges have been framed by a court of law; or
- (c) has been dismissed or removed from the Government service, semi-Government or private service or compulsorily retired on the grounds of corruption or inefficiency or moral turpitude or any kind of misconduct; or
- (d) has been debarred from holding any public office or from contesting any election; or
- (e) holds or has held any political office, including that of member of Parliament or State Legislature or a local body, or is or was an office-bearer of any political party or any organization connected with a political party; or
- (f) is of unsound mind.

(5) While nominating non-official members under clause (e) of subsection (2), care must be taken to ensure that the representation be given to all sections of the society. Out of the members so nominated, at least one

shall be a woman and one shall be from the persons belonging to the Backward Class. The non-official members may be broadly from the following disciplines :—

- (a) academician, liberal arts, communication or media;
- (b) science and technology especially in the field of Information Technology, surveillance or security related technology;
- (c) eminence in the legal field;
- (d) corporate governance;
- (e) non-Government organizations working in the field of women and child development, social justice, tribal development, rural development or urban development.

Explanation.— For the purposes of this sub-section, the expression "Backward Class" means the Scheduled Castes, Scheduled Tribes, Denotified Tribes (*Vimukta Jatis*), Nomadic Tribes, Special Backward Category and Other Backward Classes.

(6) The non-official members nominated under clause (e) of sub-section (2) may be removed by the Chairperson of the State Security Commission on any of the following grounds, namely:—

- (a) proven incompetence;
- (b) proven misbehaviour or misuse or abuse of powers;
- (c) failure to attend three consecutive meetings of the State Security Commission without sufficient cause;

Provided that, no member shall be removed under the provisions of this clause except after giving him a reasonable opportunity of being heard;

- (d) incapacitation by reason of mental infirmity;
- (e) otherwise becoming unable to discharge his functions as a member; or
- (f) conviction by a court of law or where charges have been framed against him by a court of law.

(7) The term of office of the non-official members of the State Security Commission shall be of two years. The other terms and conditions of such office shall be such as may be prescribed by the State Government.

(8) The State Security Commission shall exercise the powers and perform the functions as follows:—

- (a) lay down the broad policy guidelines for the functioning of the Police Force in the State including for ensuring that the Police Force always act according to the laws of the land and the Constitution of India;
- (b) formulating broad principles for the performance of the preventive tasks and service oriented functions of the Police Force; and
- (c) evaluation of the performance of the Police Force.

(9) The State Security Commission shall meet at least once in every quarter at such time and place and observe such procedure in regard to transact its business as the Chairperson thinks fit.

(10) The recommendations of the State Security Commission shall be advisory in nature.

22C. (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute for the purposes of this Act, a Board to be called the **Police Establishment Board No. 1.**

(2) The Police Establishment Board No.1 shall consist of the following members, namely :-

(a) Additional Chief Secretary (Home)	...	Chairperson;
(b) Director General and Inspector General of Police	...	Vice-Chairperson;
(c) Director General, Anti-Corruption Bureau	...	Member;
(d) Commissioner of Police, Mumbai	...	Member;
(e) Additional Director General and Inspector General of Police (Establishment)	...	Member-Secretary.

Provided that, if none of the aforesaid members is from the Backward Class, then the State Government shall appoint an additional member of the rank of the Additional Director General and Inspector General of Police belonging to such Class.

Explanation.—For the purposes of this sub-section, the expression "Backward Class" means the Scheduled Castes, Scheduled Tribes, Denotified Tribes (*Vimukta Jatis*), Nomadic Tribes, Special Backward Category and Other Backward Classes.

22D. The Police Establishment Board No. 1 shall perform the following functions, namely :—

(1) Subject to the provisions of this Act, the Board constituted under sub-section (1) of section 22C may, make appropriate recommendations to the State Government regarding the service conditions of Police Officers excluding salary and allowances.

(2) In particular and without prejudice to the generality of the foregoing functions, the Board may perform all or any of the following functions, namely :—

- (a) to advise and make recommendations to the State Government regarding the posting and transfer of Police Officers;
- (b) to make appropriate recommendations to the State Government in respect of grievances received by the said Board from Police Officers regarding their promotions, disciplinary proceedings and other service matters.

(3) The Board shall perform such other functions as may be assigned to the Board by the State Government, from time to time.

Explanation.—For the purposes of this section, the expression "Police Officer" means a Police Officer of and above the rank of Deputy Superintendent of Police.

22E. (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute for the purposes of this Act, a Board to be called the **Police Establishment Board No. 2.**

(2) The Police Establishment Board No. 2 shall consist of the following members, namely:-

(a) Director General and Inspector General of Police	...	Chairperson;
(b) Director General, Anti-Corruption Bureau	...	Member;

- (c) Commissioner of Police, Mumbai ... Member;
- (d) Additional Director General and Inspector General of Police (Law and Order) ... Member;
- (e) Secretary or Principal Secretary, as the case may be (Appeal and Security) ... Member;
- (f) Additional Director General and Inspector General of Police (Establishment) ... Member-Secretary;

Provided that, if none of the aforesaid members is from the Backward Class, then the State Government shall appoint an additional member of the rank of the Additional Director General and Inspector General of Police belonging to such Class.

Explanation.— For the purposes of this sub-section, the expression “Backward Class” means the Scheduled Castes, Scheduled Tribes, Denotified Tribes (*Vimukta Jatis*), Nomadic Tribes, Special Backward Category and Other Backward Classes.

Functions
of Police
Establishment
Board No. 2.

22F. The Police Establishment Board No. 2 shall perform the following functions, namely :—

(1) Subject to the provisions of this Act, the Board constituted under sub-section (1) of section 22E may, make appropriate recommendations to the Competent Authority concerned, regarding the service conditions of Police Officers excluding salary and allowances. The Competent Authority shall normally act upon them.

(2) In particular and without prejudice to the generality of the foregoing functions, the Board may perform all or any of the following functions, namely :—

(a) to decide posting and transfer of Police Officers;

(b) to make appropriate recommendations to the Competent Authority concerned, in respect of the grievances received by the Board from Police Officers regarding their promotions, disciplinary proceedings and other service matters;

(c) the Board shall perform such other functions as may be assigned to the Board by the State Government, from time to time.

(3) Notwithstanding anything contained in clauses (1) and (2), the State Government may, from time to time, give directions in public interest and administrative exigencies in respect of postings, transfers and disciplinary matters relating to the Police Officers and such directions shall be binding on the Board.

Explanation.— For the purposes of this section, the expression “Police Officer” means a Police Officer of and below the rank of the Police Inspector.

Police
Establishment
Board at
Range Level.

22G. (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute for the purposes of this Act, a Board to be called the Police Establishment Board at Range Level.

(2) The Police Establishment Board at Range Level shall consist of the following members, namely :—

(a) Range Inspector General of Police	...	Chairperson;
(b) Two senior-most Superintendents of Police within the Range	...	Member;
(c) The Reader (Deputy Superintendent of Police), in the office of the Range Inspector General of Police	...	Member-Secretary;

Provided that, if none of the aforesaid members is from the Backward Class, then the State Government shall appoint an additional member of the rank of the Superintendent of Police belonging to such Class.

Explanation.—For the purposes of this sub-section, the expression "Backward Class" means the Scheduled Castes, Scheduled Tribes, De-notified Tribes (*Vimukta Jatis*), Nomadic Tribes, Special Backward Category and Other Backward Classes.

22H. The Police Establishment Board at Range Level shall perform the following functions, namely :—

Functions of Police Establishment Board at Range Level.

(a) The Board shall decide all transfers, postings and other service related matters of Police Officers of the rank of Police Sub-Inspector to Police Inspector within the Range;

(b) The Board shall be authorized to make appropriate recommendations to the Police Establishment Board No. 2, regarding the postings and transfers out of the Range, of the Police Officers of the rank of Police Sub-Inspector to Police Inspector.

Explanation.—For the purposes of this section, the expression "Police Officer" means a Police Officer of the rank of Police Sub-Inspector to Police Inspector.

22L. (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute for the purposes of this Act, a Board to be called the Police Establishment Board at Commissionerate Level.

Police Establishment Board at Commissionerate Level.

(2) The Police Establishment Board at Commissionerate Level shall consist of the following members, namely :—

(a) Commissioner of Police	...	Chairperson;
(b) Two senior-most officers in the rank of Joint Commissioner or Additional Commissioner or Deputy Commissioner of Police	...	Member;
(c) Deputy Commissioner of Police (Head Quarter)	...	Member-Secretary;

Provided that, if none of the aforesaid members is from the Backward Class, then the State Government shall appoint an additional member of the rank of the Deputy Commissioner of Police belonging to such Class.

Explanation.—For the purposes of this sub-section, the expression "Backward Class" means the Scheduled Castes, Scheduled Tribes, De-notified Tribes (*Vimukta Jatis*), Nomadic Tribes, Special Backward Category and Other Backward Classes.

Functions of
Police
Establishment
Board at
Commissioner-
ate Level.

22J. The Police Establishment Board at Commissionerate Level shall perform the following functions, namely:—

(a) The Board shall decide all transfers, postings and other service related matters of Police Officers of the rank of Police Sub-Inspector to Police Inspector within the Commissionerate;

(b) The Board shall be authorized to make appropriate recommendations to the Police Establishment Board No. 2 regarding the postings and transfers out of the Commissionerate, of the Police Officers of the rank of Police Sub-Inspector to Police Inspector.

Explanation.—For the purposes of this section, the expression "Police Officer" means a Police Officer of the rank of Police Sub-Inspector to Police Inspector.

Police
Establishment
Boards to
comply rules
and
regulations.

22K. While performing the functions under this Act, the Police Establishment Board No. 1, Police Establishment Board No. 2, Police Establishment Board at Range Level and Police Establishment Board at Commissionerate Level, shall comply with and follow all the provisions of law including rules and regulations as may be in force, from time to time.

Erstwhile
Police
Establishment
Boards cease
to exist.

22L. On the constitution of the Police Establishment Board No. 1, Police Establishment Board No. 2, Police Establishment Board at Range Level and Police Establishment Board at Commissionerate Level under this Act, the erstwhile Police Establishment Boards constituted by the Home Department under the Government Resolution, dated the 15th July 2013 shall cease to exist:

Provided that, the decisions and recommendations made by the respective erstwhile Police Establishment Boards shall continue to operate as if the same are made by the respective Police Establishment Boards constituted under this Act.

Power of State
Government
not to be
affected.

22M. Nothing contained in this Act shall affect the power of the State Government or any other Competent Authority in respect of all matters relating to disciplinary action against any Police Officer of whatsoever rank.

Normal tenure
of Police
Personnel and
Competent
Authority.

22N. (1) Any Police Personnel in the Police Force shall have a normal tenure of two years on one post or office, subject to the promotion or superannuation. The Competent Authority for the general transfer shall be as follows, namely:—

Police Personnel	Competent Authority
(a) Officers of the Indian Police Service	... Chief Minister;
(b) Maharashtra Police Service Officers of and above the rank of Deputy Superintendent of Police	... Home Minister;
(c) Officers upto Police Inspector	(a) Police ... Establishment Board No.2. (b) Police Establishment Board at Range Level. (c) Police Establishment Board at Commissionerate Level:

Provided that, the State Government may transfer any Police Personnel prior to the completion of his normal tenure, if,—

- (a) disciplinary proceedings are instituted or contemplated against the Police Personnel; or
- (b) the Police Personnel is convicted by a court of law; or
- (c) there are allegations of corruption against the Police Personnel; or
- (d) the Police Personnel is otherwise incapacitated from discharging his responsibility; or
- (e) the Police Personnel is guilty of dereliction of duty.

(2) In addition to the grounds mentioned in sub-section (1), in exceptional cases, in public interest and on account of administrative exigencies, the Competent Authority shall make mid-term transfer of any Police Personnel of the Police Force :

Provided that, the Competent Authority may, by general or special order, delegate its powers under this sub-section to any of its subordinate authority.

Explanation.— For the purposes of this sub-section, the expression “Competent Authority” shall mean :—

Police Personnel	Competent Authority.
(a) Officers of the Indian Police Service	... Chief Minister ;
(b) Maharashtra Police Service Officers of and above the rank of Police Sub-Inspector	... Home Minister ;
(c) Police Personnel upto the rank of Assistant Police Sub-Inspector	... Director General and Inspector General of Police.

220. (1) The crime branch or local crime branch and detection or investigation cells in each police station shall concentrate on investigation of crimes exclusively and shall not be entrusted with law and order, security and other duties, ordinarily. Separation of Investigation Police from Law and Order Police.

(2) The Unit Commanders shall ensure the co-ordination between the investigation or detection wing and the law and order and other wings of each Unit.

22P. (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute for the purposes of this Act, an Authority to be called the State Police Complaints Authority. State Police Complaints Authority.

(2) The State Police Complaints Authority shall consist of the following members, namely :—

- (a) A retired High Court Judge ... Chairperson ;
- (b) A Police Officer superannuated in the rank not below the rank of Special Inspector General of Police ... Member ;
- (c) A person of eminence from the civil society ... Member ;

- (d) A retired officer not below the rank of Secretary to the State Government ... Member ;
- (e) Officer not below the rank of Additional Director General and Inspector General of Police ... Member-Secretary.

(3) On the constitution of the State Police Complaints Authority under this Act, the erstwhile State Police Complaints Authority constituted by the Home Department under the Government Resolution, dated the 15th July 2013 shall cease to exist :

Provided that, the complaints and inquiries pending before the erstwhile State Police Complaints Authority shall continue to operate as if such complaints or inquiries are pending with the State Police Complaints Authority constituted under this Act and the recommendations made by the erstwhile State Police Complaints Authority shall continue to operate as if the same are made by the State Police Complaints Authority constituted under this Act.

(4) The Chairperson of the State Police Complaints Authority shall be chosen by the State Government out of a panel of names proposed by the Chief Justice of the High Court.

Powers and functions of State Police Complaints Authority.

22Q. (1) The State Police Complaints Authority shall exercise the powers and perform the functions as follows :—

(a) inquire *suo-moto* or on a complaint against Police Officers presented to it by.—

(i) a victim or any member of his family or any other person on his behalf;

(ii) the National or State Human Rights Commission; and

(iii) the police,

into the complaint of—

(i) death in police custody;

(ii) grievous hurt as defined under section 320 of the Indian Penal Code; 45 of 1860.

(iii) rape or attempt to commit rape;

(iv) arrest or detention without following the prescribed procedure;

(v) corruption;

(vi) extortion;

(vii) land or house grabbing; and

(viii) any other matter involving serious violation of any provision of law or abuse of lawful authority;

(b) require any person to furnish information on such points or matters as in the opinion of the authority may be useful for or relevant to the subject matter of inquiry.

(2) The members of the State Police Complaint Authority shall work for the Authority on a whole time basis. The salary or honorarium and other allowances payable to, and the other terms and conditions of service of the non-official members of the State Police Complaints Authority shall be such as may be prescribed by the State Government.

(3) The term of office of a member of the State Police Complaints Authority shall be of three years.

(4) The State Police Complaints Authority shall, while inquiring into any of the matters referred to in sub-section (1) have all the powers of a civil court while trying a civil suit under the Code of Civil Procedure, 1908, in respect of the following matters:—

(a) summoning and enforcing the attendance of witnesses and examining them on oath;

(b) requiring the discovery and production of any document;

(c) receiving evidence on affidavits;

(d) requisitioning any public record or copy thereof from any court or office;

(e) issuing Commissions for the examination of witnesses or documents; and

(f) such other matter as may be prescribed by the State Government.

(5) The State Police Complaints Authority shall have the power to require any person, subject to legal privilege to furnish information on such points or matters as, in the opinion of the State Police Complaints Authority, may be useful for, or relevant to, the subject matter of the inquiry, and any person so required shall be deemed to be legally bound to furnish such information within the meaning of sections 176 and 177 of the Indian Penal Code.

(6) Notwithstanding anything contained in this Act, the State Police Complaints Authority shall be deemed to be a civil court, and when any offence as defined in sections 175, 178, 179, 180 or 228 of the Indian Penal Code is committed in view of or in the presence of the Authority, the Authority may cause the offender to be detained in custody and may, at any time before the rising of the Authority on the same day, take cognizance of the offence and, after giving the offender a reasonable opportunity of showing cause why he should not be punished under this section, sentence the offender to fine not exceeding two hundred rupees and, in default of payment of fine, to simple imprisonment for a term which may extend to one month, unless such fine be sooner paid. If the State Police Complaints Authority in any case considers that a person accused of any of the offences referred to in section 345 of the Code of Criminal Procedure, 1973, and committed in its view or presence should be imprisoned otherwise than in default of payment of fine, or that a fine exceeding two hundred rupees should be imposed upon him, or such State Police Complaints Authority is for any other reason of opinion that the case should not be disposed of under section 345 of the Code of Criminal Procedure, 1973, such State Police Complaints Authority, after recording the facts constituting the offence and the statement of the accused as hereinbefore provided, may forward the case to a Magistrate having jurisdiction to try the same, and may require security to be given for the appearance of such person before such Magistrate, or if sufficient security is not given shall forward such person in custody to such Magistrate. The Magistrate to whom any such case is forwarded shall proceed to deal with, as far as may be, as if it were instituted on a police report.

(7) Every proceeding before the State Police Complaints Authority shall be deemed to be a judicial proceeding within the meaning of sections 193 and 228, and for the purpose of section 196 of the Indian Penal Code, the

State Police Complaints Authority shall be deemed to be a civil court for all the purpose of section 195 and Chapter XXVI of the Code of Criminal Procedure, 1973. 2 of 1974.

(8) The State Police Complaints Authority shall have the power to advise the State Government on measures to ensure protection of witnesses, victims and their families who might face any threat or harassment for making the complaint or for furnishing evidence.

(9) Any member of the State Police Complaints Authority as may be authorized by the Chairperson in writing may visit any police station, lock-up, or any other place of detention used by the police and, if he thinks fit, he may be accompanied by a Police Officer.

(10) The State Police Complaints Authority may, for the purpose of field inquiry direct any person as it deems fit to inquire into the subject matter of inquiry and submit a report to the Authority.

Report to be submitted to State Government. **22R.** (1) The State Police Complaints Authority shall, after completing the inquiry, submit a report to the State Government within such time as may be prescribed by the State Government.

(2) On receipt of the report from the State Police Complaints Authority, the State Government shall take any of the following steps :—

(a) The State Government shall accept the report and act on the same unless the State Government exercises power of rejecting the report as specified in sub-section (3).

(b) Treat the same as a preliminary inquiry for the purpose of instituting disciplinary proceedings and thereafter the State Government or the Competent Authority, as the case may be, shall direct institution of disciplinary proceedings against the delinquent Police Officer.

(c) If the report of the State Police Complaints Authority discloses a *prima facie* case of commission of a cognizable offence, the State Government shall forward the same to the concerned Police Station and thereupon the same may be recorded as First Information Report under section 154 of the Code of Criminal Procedure, 1973. 2 of 1974.

(3) Notwithstanding anything contained in this Act, the State Government may reject the report of the State Police Complaints Authority in exceptional cases for reasons to be recorded in writing.

(4) In the event of the State Government rejecting the report of the State Police Complaints Authority, it may require the State Police Complaints Authority to hold further inquiry in the matter and submit a fresh report in that behalf.

Explanation. - For the purposes of sections 22Q and this section, the expression "Police Officer" means the Police Officer of the rank of Deputy Superintendent of Police or Assistant Commissioner of Police and above.

Division Level Police Complaints Authority. **22S.** (1) The State Government shall, by notification in the *Official Gazette*, constitute for the purposes of this Act, an Authority to be called the Division Level Police Complaints Authority.

(2) The Division Level Police Complaints Authority shall consist of the following members, namely :—

(a) A retired Principal District Judge ... Chairperson;

- (b) A Police Officer superannuated not below the rank of Superintendent of Police ... Member ;
- (c) Deputy Commissioner of Police (Headquarter) ... Member ;
- (d) A person of eminence from the civil society ... Member ;
- (e) An officer of the rank of Deputy Superintendent of Police or equivalent ... Member-Secretary.

(3) On constitution of the Division Level Police Complaints Authority under sub-section (1), the erstwhile District Police Complaints Authority constituted by the Home Department under Government Resolution, dated the 15th July 2013 shall cease to exist.

(4) The provisions of sections 22P, 22Q and 22R regarding the continuance of complaints or inquiries and recommendations, appointment of Chair-Persons, powers and functions of the State Police Complaints Authority and submission of its report to the State Government, respectively, shall, *mutatis mutandis*, apply to the Division Level Police Complaints Authority.

22T. (1) Notwithstanding anything contained in this Act, whoever makes any false or frivolous complaint against Police Officer under this Chapter, shall, on conviction, be punished with an imprisonment of either description of a term which may extend to two years or with fine or with both and if such proceeding be instituted on a false charge of an offence punishable with death, imprisonment for life or imprisonment for seven years or upwards, shall be punishable with imprisonment of either description for a term which may extend to seven years, and shall also be liable to fine.

Prosecution for false complaint against Police Officers.

(2) For taking cognizance of an offence under sub-section (1) by the court, ^{2 of} the provisions of section 195 of the Code of Criminal Procedure, 1973 shall, ^{1974.} *mutatis mutandis*, apply.

(3) In case of conviction of a person for having made a false or frivolous complaint under this Act, such person shall be liable to pay to the concerned Police Officer against whom he has made the false or frivolous complaint, in addition to the legal expenses for contesting the case, a compensation which the Court trying the case under sub-section (2) may determine.

(4) Nothing contained in this section shall apply in case of complaints made in good faith.

Explanation.— For the purposes of this section, the expression “good faith” shall have the same meaning assigned to it in section 52 of the ^{45 of} Indian Penal Code.” ^{1860.}

5. (1) If any difficulty arises in giving effect to the provisions of the principal Act, as amended by this Ordinance, the State Government may, by order published in the *Official Gazette*, give such directions, not inconsistent with the provisions of this Ordinance, as may appear to it to be necessary or expedient for the purpose of removing the difficulty.

Power to remove difficulty.

(2) Every order made under sub-section (1) shall be laid, as soon as may be, after it is made, before each House of the State Legislature.

STATEMENT

The Government of India had appointed a National Police Commission for fresh examination of the role and performance of police, both as a law enforcing agency and as an institution to protect the rights of citizens enshrined in the Constitution of India. The National Police Commission, after examining all the issues in depth, submitted various reports and the final report in the year 1981. Prakash Singh and Others had filed Writ Petition (Civil) No. 310 of 1996 against Union of India and Others in the Hon'ble Supreme Court under article 32 of the Constitution of India for seeking directions to implement the report of the National Police Commission and to ensure the police is accountable essentially and preliminarily to the law of the land and the people.

2. The Hon'ble Supreme Court, while deciding the said Writ Petition in its Judgment, dated the 22nd September 2006 (reported in (2006) 8 SCC 2), has held that it is essential to lay down guidelines to be operative till framing of the appropriate legislation. The Hon'ble Supreme Court has issued directions under article 32 read with article 142 of the Constitution of India regarding constitution of State Security Commission, Police Establishment Board, Police Complaints Authority, Separation of Investigation Police and Law and Order Police, Selection and Tenure of Director General and Inspector General of Police and Minimum Tenure of Police Officers on Operational Duties.

In pursuance of the said Judgment of the Hon'ble Supreme Court and until appropriate changes are made by law, the Government of Maharashtra issued various Government Resolutions and Notifications, from time to time.

In this backdrop, the Government of Maharashtra took a decision to appoint a Cabinet Sub-Committee to examine the issues involved and to make recommendations for necessary action. As the Cabinet Sub-Committee has recommended to amend the Maharashtra Police Act (XXII of 1951), suitably, the Government of Maharashtra, considers it expedient to amend the said Act, immediately.

3. As both Houses of the State Legislature are not in session and the Governor of Maharashtra is satisfied that circumstances exist which render it necessary for him to take immediate action further to amend the Maharashtra Police Act, for the purposes aforesaid, this Ordinance is promulgated.

Mumbai,
Dated the 1st February 2014.

K. SANKARANARAYANAN,
Governor of Maharashtra.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

DR. AMITABH RAJAN,
Additional Chief Secretary to Government.